

Finansdepartementet

Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00
Besøksadresse Tullins gate 2
Kontingentkonto 8380 08 68621
Bankkonto annet 8380 08 68605
post@forskerforbundet.no
www.forskerforbundet.no
Foretaksnr 971 422 505

Deres ref:

Vår ref: 144689/2

Vår dato: 05.04.2016

Høringsuttalelse - NOU 2016:3 Ved et vendepunkt - Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi

Forskerforbundet oversender med dette sine kommentarer til Produktivitetskommisjonens andre rapport NOU 2016: 3 «Ved et vendepunkt – Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi». I rapporten har kommisjonen konsentrert seg om langsiktig produktivitsvekst og behandlet tre områder: 1) forskning, innovasjon og adopsjon, 2) bedre bruk av arbeidskraftressursene og 3) tiltak for økt effektivitet i offentlig sektor. Våre kommentarer er i all hovedsak knyttet til anbefalingene vedrørende forskning, innovasjon og adopsjon.

Overordnede kommentarer til rapporten

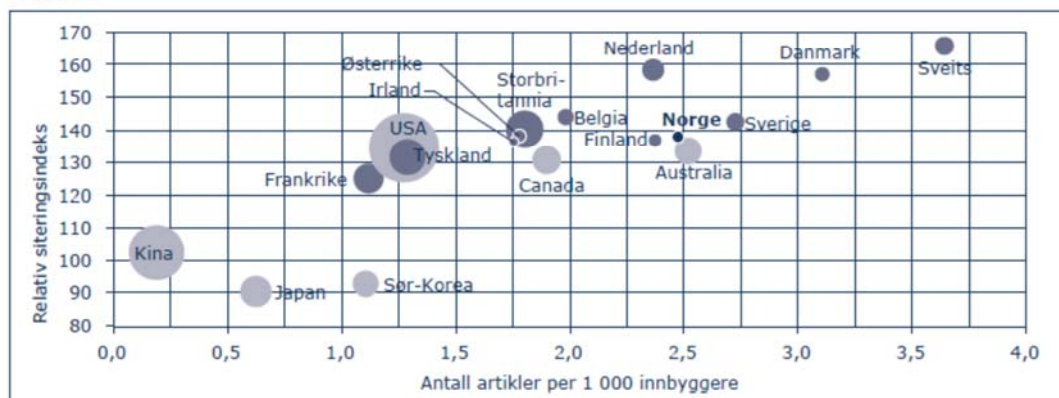
Rapporten viser de store utfordringer Norge står overfor som følge av fallet i olje- og gassprisene. Den understreker videre at vi må kompensere for dette fallet med økt produktivitet i resten av samfunnet: I næringslivet for å sikre økt eksport og skatteinntekter for det offentlige, i det offentlige for å få ned kostnadsnivået. Mye av det som kommer frem i rapporten er blitt sagt tidligere. Norge er ikke i noen krise men vi går trangere tider i møte og det er nødvendig med en omstilling for å møte fallende oljeprisene og en stagnerende økonomi. Rapporten får frem alvoret i situasjonen landet står overfor på en god måte som underbygger at utfordringene krever en innsats fra både arbeidstakere, arbeidsgivere og myndighetene. Slik sett kan rapporten være med på å underbygge en endringsforståelse som vil kunne gjøre det lettere å gjennomføre nødvendige endringer og reformer.

Forskerforbundet støtter utvalgets vurderinger knyttet til den avgjørende betydningen et godt utbygd utdannings- og forskningssystem som leverer høy kvalitet har for innovasjonsevne og en positiv produktivitsutvikling. Rapporten stadfester tydelig hvordan forskning og innovasjon må spille en viktig rolle i omstillingen av norsk økonomi og det er et viktig poeng som utdannings- og forskningspolitikken må ivareta i tiden fremover slik at vi kan sikre fremtidig verdiskaping og et godt velferdsnivå også fremover.

Vi er samtidig kritisk til noen av premissene som legges til grunn i rapporten knyttet til at Norge er dårlige på produktivitet, innovasjon, forskning og høyere utdanning:

- Den fallende produktivitetsveksten er en trend vi finner i de fleste land. Norge er fortsatt blant de mest produktive landene i verden og vi må derfor gjøre noe riktig.
- Rapporten viser til Norges 16. plass på Innovation Union Scoreboard (IUS) som underlag for påstanden om at norsk næringsliv er middelmådig når det gjelder innovasjon. IUS legger mer vekt på forskning enn andre typer innovasjon og fanger ikke opp særtrekk ved den norske næringslivsstrukturen og heller ikke kulturelle fortrinn (som en egalitær kultur med selvstendige medarbeidere). SSBs reviderte metode for innsamling av data for innovasjon i norsk næringsliv viser at innovasjonsaktiviteten har vært betydelig undervurdert. Norsk næringsliv rapporterer i hvert fall like mye innovasjon som næringslivet i de andre nordiske landene. En ranking basert på de nye tallene plasserer bare Tyskland og Luxembourg foran Norge i Europa.
- Karakteristikken av Norge som en middels forskningsnasjon er treffende. Det er ikke realistisk at Norge vil kunne være i forskningsfronten i mange områder, og kanskje ikke heller realistisk å kunne etablere et universitet eller høyskole i verdenstoppen. Selv om kvaliteten i norsk forskning er varierende er det ikke grunnlag for si at norsk forskning er kvalitetsmessig svak. Også på dette området skal vi jobbe for å bli bedre, men både siteringsdataene og fagevalueringene viser at norsk forskning har økt betydelig de siste 10-20 årene. På siteringer ligger vi for eksempel på høyde med land som Sverige, Finland, Tyskland og USA.

Antall artikler per 1 000 innbyggere (2014) og relativ siteringsindeks (2010–2013) for utvalgte land.

Merknad: Figur 1.2.2 gir en grafisk illustrasjon av landenes forskningsintensitet målt som antall artikler per 1 000 innbyggere og deres innflytelse målt som siteringshyppighet. Som vi ser er det en relativt sterk lineær korrelasjon mellom de to indikatorene. Landenes størrelse (i antall artikler) er illustrert som sirkelareal og viser at flere av de mest siterte nasjonene er relativt små bidragsyttere i global sammenheng.

Kilde: Data: Thomson Reuters/CWTS Web of Science. Beregninger: NIFU.

- Når det gjelder utdanning viser rapporten riktig nok at Norge ikke er verdensledende når det gjelder utdanningsnivå. På høyere utdanning ligger Norge midt på treet, men foran som USA, Tyskland, Frankrike og Irland. Det formelle utdanningsnivået er ikke den eneste faktoren som påvirker de ansattes lærings- og innovasjonsevne.
- Det er også en svakhet ved rapporten at den ikke definerer nøkkelbegrepene ressurs- og kunnskapsøkonomi. Det er derfor vanskelig å forstå hva vi skal gå fra, hva vi skal gå til og hvordan dette skiftet skal skje. Begrepene er i utgangspunktet ikke gjensidig utelukkende ved at naturressursbaserte næringer også kan være kunnskapsintensive. SSB definerer en næring som kunnskapsintensiv hvis andelen personer med høyere utdanning utgjør mer enn 33 prosent av total sysselsetting. Utvinning av olje og gass er dermed en av de

aller mest kunnskapsintensive næringer i Norge, med hele 61 prosent ansatte med høyere utdanning.

Kommentarer til 5.2: «Finansiering og organisering av norsk forskning»

Forskerforbundet er kritisk til flere av punktene her. Rapportens fremstilling og måte å koble en rekke faktorer til produktivitet fremstår som spekulative og savner dokumentasjon – dette gjelder blant annet fremstillingen av ansattvernet i Norge, opprykksregelverket, tjenestemannsloven, kostnaden knyttet til oppsigelse i statlig versus privat virksomhet samt prinsippet om at arbeidstiden i utgangspunktet bør fordeles 50-50 mellom FoU og undervisning når andre oppgaver er trukket fra.

Vi er også kritiske til rapportens ensidige fokus på at høy vitenskapelig kvalitet skal være et grunnleggende krav til all offentlig finansiert forskning og forslaget om at en større andel av forskningsmidlene skal konkurransebaseres. Vi vil understreke at videreføring av dagens sterke basisbevilgning er avgjørende for at institusjonene kan tilby forskning og undervisning av god kvalitet. Dette er i tråd med anbefalingen til ekspertutvalget som vurderte finansieringssystem til universitetene og høyskolene i 2015. Konsekvensen av forslagene i rapporten er at færre fagmiljøer og prosjekter vil ta del i forskningssatsningene. Det er en kraftig undervurdering av potensialet til forsknings- og utdanningsmiljøene i Norge. Vi har en rekke miljøer som ikke er i «verdenstoppen», og som vil falle utenfor kommisjonens oppfatning av «høy kvalitet». De utdanner likevel fremragende ingeniører, sykepleiere og lærere. De har likevel et godt samarbeid med forvaltningen og lokalt næringsliv, og leverer viktige forskningsbaserte bidrag til utviklingen av offentlig sektor og bedrifter. Økt kvalitet er viktig, men det er feil løsning å bruke færre midler på disse miljøene.

Dersom mer av forskningsmidlene konkurranseutsettes vil det også medføre at ansatte må bruke mer av tiden sin på søknadsskriving i stedet for forskning og det bidrar ikke nødvendigvis til økt produktivitet. Den offentlige finansierte forskningen skal finansiere FoU-virksomhet innen alle fag og på alle nivåer fra profesjonsutdanningene til sentrene for fremragende forskning. Det vil ikke være mulig å legge høy vitenskapelig kvalitet i denne bredden. Forskerforbundet støtter intensjonen om å dyrke fram gode miljøer, men en smalere og mer spisset forskningsinnsats vil først og fremst redusere muligheten for å opprettholde en faglig bredde og gjøre det vanskeligere å dyrke fram flere gode fagmiljøer.

Forskerforbundet støtter rapportens anbefaling om at den forskningspolitiske koordineringen er svak og forslaget om at Statsministerens kontor i større grad bruker sin særegne rolle som regjeringens eneste faste fellesorgan.

Vi støtter også forslaget om at programmene i Forskningsrådet bør være færre, større, bredere og mer langsiktige samtidig som det strammes inn på kriteriene for tildeling av midler slik at kravet til vitenskapelig kvalitet blir dominerende.

Forskerforbundet vil i tillegg understreke betydningen av at arbeids- og næringsliv knyttes tettere sammen både med forskning og undervisning slik at kunnskapen kan videreutvikles og utnyttes bedre.

Kommentarer til 5.3: «Samarbeid mellom academia og næringsliv»

Forskerforbundet savner i rapporten en analyse av instituttsektorens fremtidige rolle i det norske forsknings- og innovasjonssystemet som kan sikre instituttene og deres ansatte økt langsiktighet og mer stabile rammevilkår. Rapporten nøyer seg med å si at forholdet mellom universitetene og instituttene bør vurderes, og at det

ikke er et mål og bygge opp offentlig finansierte tilbud der næringslivet vil kunne utvikle et godt tilbud.

Vi tror at en styrking av instituttenes forskningsevne, ved blant annet å sikre ansatte ressurser til faglig utvikling, vil øke forskningsinvesteringer i næringslivet og i offentlig sektor. Videre vil utvikling av relasjoner mellom forskningssektoren, kommunene og næringslivet være viktig for å øke produktiviteten og innovasjonstakten i landet.

Med vennlig hilsen
Forskerforbundet

Petter Aaslestad
Leder

Hilde Gunn Avløyp
Generalsekretær